

ПОБЕДА НИЈЕ МОГУЋА, ПОРАЗ НИЈЕ ОПЦИЈА – САД, ИРАК И СРЕДЊИ ИСТОК*

Др Грејем П. Херд**

У раду су приказани приступи с обзиром на политичке, економске, културне и друге односе САД и народа Ирака, различите верске и етничке групе – Шиити, Сунити и Курди, постојеће политичке партије, побуњеничке покрете са простора Средњег истока и њеног окружења, аутора који је американац и чији су погледи на горуће међународне проблеме и односе другачији, транспарентни и инспиративни.

С обзиром на етапе у развоју новог ирачког друштва аутор излаже актуелну америчку политику према Ираку, односно отвара могућности које воде ка поразу, анархији или рађању слабе ирачке државе неспособне да спроводи власт на својој територији, грађанском рату, етничким и верским поделама, паравојним формацијама до јачања ирачких политичких демократских структура које с обзиром на краткорочне и средњорочне периоде те дугорочне рокове развоја могу да геополитички простор Средњег истока учине стабилним, безбедним – насупрот експлозији тероризма, безакоња и криминала.

У раду су назначени проблеми у вези са америчком политиком према Ираку, односно немогућност Америке да идентификује кључне разлоге нестабилности на Средњем истоку.

Кључне речи: *Блиски исток, Средњи исток, америчка војна интервенција, Ирак, грађански рат, етничке групе, Шиити, Сунити, Курди.*

„Коначна победа биће остварена у етапама и ми очекујемо да видимо:
– у краткорочном периоду:

Ирак који је способан да направи снажан и континуирани напредак у борби против тероризма и неутралисања побуне и побуњеничког покрета, изграђује

* Са енглеског језика текст превела Наташа Глишић.

** Аутор је запослен у Женевском центру за политику безбедности. Текст је публикован у часопису Европског центра за студије безбедности Џорџ К. Маршал *Occasional paper Series*, бр. 5, децембар 2006.

демократске институције, оформи и преузме контролу над сопственим оружаним снагама које имају капацитет да прикупе валидне обавештајне податке, уништи терористичке мреже, обезбеди безбедност у држави и спроведе кључне економске реформе као један од предуслова за изградњу темеља здраве економије.

– у *средњорочном периоду*:

Ирак који побеђује у борби против тероризма и побуњеника, који је способан да преузме пуну одговорност за безбедност државе и њених грађана, који на власти има демократски изабрану владу и који је много учинио на путу пуног искоришћења свих својих економских потенцијала и служи као пример осталим реформски оријентисаним групама и покретима у региону.

– на *дужи рок*:

Ирак који је у потпуности поразио терористичке снаге и неутралисао побуну; Ирак као мирољубиву, стабилну, безбедну и демократски уређену државу чије институције, ресурси и потенцијали стоје на располагању свим његовим грађанима и обезбеђују владавину права и безбедност државе; Ирак који је партнер у глобалном рату против тероризма и борби против пролиферације оружја за масовно уништење, који је потпуно интегрисан у међународну заједницу, мотор развоја у региону и држава демократије и владавине права која служи као пример другим државама у региону“

(„Национална стратегија за победу у Ираку“, Бела кућа, 30. новембар 2005, http://www.whitehouse.gov/infocus/iraq/iraq_strategy_nov2005.html#execsum).

„За САД нема ни победе ни пораза у Ираку. Ови термини не рефлектују реалност која тамо постоји. Будућност Ирака су одувек одређивали Ирачани – не Американци“

(сенатор Чак Хагел, „Часно напуштање Ирака“, *Вашингтон пост*, 26. новембар 2006).

„Постоји једна ствар коју нећу да урадим, нећу повићи наше трупе са бојног поља пре него што се задатак потпуно не изврши. Због наше деце и унука, ми ништа мање од тога не можемо да прихватимо“

(председник САД Џорџ В. Буш, самит НАТО у Риги, 28. новембар 2006).

Демократски сенатор Карл Левин (Савезна држава Мичиген): „Да ли верујете да САД тренутно побеђују у рату у Ираку?“

Роберт Гејтс (секретар одбране САД): „Не, господине“

(саслушање секретара одбране пред Комитетом за оружане снаге Сената САД, 5. децембар 2006).

„У овом тренутку, нико не може да пружи гаранције да ће било који курс који Администрација заузме према Ираку, зауставити борбу између етничких група, растући тренд насиља и пут државе ка потпуном хаосу“

(Извештај Студијске групе за Ирак, 6. децембар 2006,

http://www.usip.org/isg/iraq_study_group_report/report/1206/index.htm).

Увод – могући исходи

Победа у Ираку је требало да има неколико лица. Пре саме инвазије на Ирак званичници Сједињених Америчких Држава (САД) тврдили су да ће, на стратегијском нивоу, импликације промене режима у Ираку бити троструке. Оружана интервенција је требало да збаци режим Садама Хусеина и његове Бат партије, а од Ирака начини слободну и демократску државу. Ирак би тако служио као модел у региону и одвратио остале државе из тзв. „осовине зла“ (Иран и Северна Кореја) од покушаја да дођу у посед оружја за масовно уништење и пружања подршке терористима и терористичким мрежама. Збацивање режима је требало да изазове домино ефекат и покрене талас демократизације на Средњем истоку.¹ Капацитет и способност за постизање компромиса, исказан приликом конституисања Владе Ирака априла 2005. године, након „пурпурне револуције“ (избори одржани 30. јануара 2005. године) представља почетак ослобађања духа и етике демократије широм региона Средњег истока. „Кедар револуција“ у Либану, прва жена у земљама Персијског залива (именовање прве жене министра у Влади Кувајта јуна 2005. године), реформски процеси у Египту под влашћу председника Мубарака, провођење локалних избора у Саудијској Арабији од фебруара до маја 2005. године и израелско повлачење из појаса Газе током августа и септембра 2005. године често су навођени догађаји као примери подршке претходно наведеним тврдњама.²

Огромна разарања, велики талас избеглица и расељених лица насталих током јула 2006. године као резултат оружаног сукоба Израела и Хезболаха описан је према речима америчког председника Џорџа Буша млађег – „јединствени тренутак“ а државне секретарке САД Кондолизе Рајс – „порођајне муке новог Средњег истока“.³ Госпођа Рајс даље наводи како је, „не интересује дипломатија која би вратила Либан и Израел у *status quo ante* (претходно стање, прим. прев.). Мислим да би то била грешка. Ово што сада видимо да се тамо дешава, у одређеном смислу, порођајне су муке новог Средњег истока. Без обзира на то шта желимо да урадимо, ми морамо бити сигурни да сви наши напори воде ка стварању новог Средњег истока, а не оживљавању оног старог“.⁴

¹ National Security Presidential Directive “Iraq: Goals, Objectives, Strategy”, 29 August 2002, cited by Mark Danner, “Iraq: the War of the Imagination”, *New York Review of Books*, 16 November 2006: <http://www.nybooks.com/articles/19720>.

² Saad Eddin Ibrahim, “Mid-East’s Springtime of Democracy”, *The Jordan Times*, 26 May 2005; Reuel Marc Gerecht: “Birth of a Democracy”, *The Weekly Standard*, 14–21 February 2005.

³ Rama Khouri: “Condi Rice’s Mid-East Fantasy Ride”, *AlterNet*, 24 July 2006.

⁴ Robert Scheer: “Labour Pains of a Stillborn Foreign Policy”, *Truthdig. com*, 25 July 2006.

Тај „нови Средњи исток“ према речима госпође Рајс карактерише појава новог арапског геополитичког центра који чине Египат, Јордан и Саудијска Арабија, и који би требало да замени „стари арапски центар“ настао након Првог заливског рата на основу Споразума из Дамаска, а који су сачињавали Египат, Саудијска Арабија и Сирија. Међутим, „нови арапски сунитски центар“ страхује од израњања шиитског полумесеца и радикализма у виду Хезболаха, у којем доминирају Шиити и кога подржава Иран. Такође, постоји страх од наоружавања шиитског Ирана нуклеарним оружјем и стварањем прве арапске шиитске државе на територији Ирака. „Нови Средњи исток“ подразумева регион у којем је радикална група Хезболах потпуно неутралисана као војна сила (у погледу инфраструктуре и уклањања кључних људи у покрету, било путем хапшења или ликвидације), а његово политичко крило кооптирано у главне политичке токове. На тај начин Либану би било омогућено да суверено и у потпуности контролише своју територију и тиме спречи повратак војног крила Хезболаха на јавну и политичку сцену. Утицај Ирана и Сирије у региону био би знатно умањен, а процеси реформи, модернизације и демократизације на Средњем истоку убрзани. Дакако, обрачун са Хезболахом може се посматрати и као припрема бојног поља за рат САД са Ираном, у смислу демонстрације способности (или неспособности) ваздухопловних снага наспрам подземних лансирних рампи и инфраструктуре командовања и редуковање капацитета Хезболаха за осветничке узвратне ударе у случају да до таквог рата дође.⁵

Иако би такав исход у потпуности испунио све критеријуме за постизање „одрживог прекида ватре“ у савременом сукобу израелских снага и снага Хезболаха, досадашњи напори за обезбеђење таквог исхода су постигли, управо, супротни ефекат. Хезболах се дубоко укоренио у јавни и политички живот на територији јужног Либана, јер је америчка (и британска) подршка израелским ваздушним ударима на положаје снага Хезболаха у широј јавности оцењена као стварање „диспропорције“, што је додатно радикализовало Средњи исток и мобилисало јавност у Либану и региону за пружање подршке Хезболаху. Такав развој ситуације подрива јавну подршку и легитимитет „новог арапског центра“ чије се владајуће елите сматрају исувише попустљивим у односу са Израелом. Истовремено, Сирија и Иран којим доминирају Шиити, до сада потпуно изоловани у процесу дипломатских преговора који су вођени на Средњем истоку, добили су много већи легитимитет и подршку међу својом популацијом, а њихова позиција је ојачала у улози главних помагача у процесу наоружавања, финансирања и обучавања Хезболаха. Линије раздора између Шиита и Сунита, у региону, продубљене су, а као резултат тога „нови арапски центар“ додатно је радикализован.

⁵ Seymour Hersh: „Watching Lebanon“, *The New Yorker*, 21 August 2006, http://www.newyorker.com/fact/content/articles/060821fa_fact.

Успех и одрживост процеса реформи, модернизације и демократизације све је мање могућ, а све више постаје фактор који додатно дестабилизује регион. Поред тога, ситуација у којој постоји велика могућност избијања грађанског рата у Либану, након убиства Пјера Генајела, кључног, антисиријски настројеног министра у Влади Либана, и Авганистану који је према речима генерал-потпуковника Девида Ричардса, главнокомандујућег снага НАТО у мисији ISAF,⁶ веома близу стања анархије и безакоња, сугеришу да је регион Средњег истока данас много мање стабилан него што је то био пре отпочињања инвазије америчко-британских снага на Ирак 2003. године.

Овај рад има за циљ да докаже да су амерички покушаји да преузме улогу бабице „новог Средњег истока“, заправо, ојачали позицију и ефективну моћ Хезболаха и Ирана, те продубили тензије између владајућих елита и становништва у сунитским центрима са већинском арапском популацијом. Америчко-британска политика доживела је неуспех у региону из два кључна разлога. Прво, не само да су елементи те политике значајно допринели експлозији тероризма, безакоња и криминала, него је неуспех у напорима изградње институција државе и друштва у Ираку „гурнуо“ Ирак и конфликт који се у њему одвија у центар надлазећег геополитичког ривалитета Шиита и Сунита. Друго, САД још увек не успевају да идентификују кључне разлоге нестабилности у региону и свађују кривицу на Иран и Сирију, Хезболах, мањак капацитета либанске државе да ефективно спроводи суверену власт на комплетној територији, оклевање владајућих елита у региону у промоцији „агенде слобода и демократија“. Истовремено, САД су игнорисале утицај израелско-палестинског конфликта који траје деценијама и тек спорадично признавале негативни и дестабилизујући утицај своје политике у Ираку на регион Средњег истока, након 2003. године. Само у тако комплексним околностима могу се и морају тражити одговори на питања природе нестабилности у Ираку, напретка који је до сада постигнут у процесу изградње друштва и институција нове ирачке државе и утицаја које би такав одрживи развој имао на стабилност у региону који се налази у стању константног преображаја. Да ли америчка политика према Ираку води ка поразу, анархији или рађању слабе ирачке државе која не би била способна да спроводи ефективну власт на својој територији, грађанском рату, етничким поделама и владавини паравојних милиција – Судану на Еуфрату са све већим и јачим утицајем политичких структура налик талибалским, способним да се инфилтрирају унутар новог арапско-сунитског геополитичког центра. Или смо, пак, сведоци победе једног великог пројекта, чији је почетак наговештен порођајним мукама „новог Средњег истока“ и, иако под снажним притиском САД, нераздвојиво везан за реформске процесе и процесе модернизације који ће постепено демократизовати и тако стабили-

⁶ Richard Norton-Taylor: „Afghanistan close to anarchy, warns general“, *The Guardian*, 21 July 2006, <http://www.guardian.co.uk/afghanistan/story/0,,1826303,00.html>.

зовати државе, владајуће елите, режиме и друштва на Средњем истоку? Пораз није опција: САД имају моралну обавезу да подрже демократске снаге у Ираку и заштите ирачко становништво од насиља, као и одговорност да спрече јачање позиције Ирана и међународних терористичких мрежа и слабење америчког утицаја у региону. Међутим, победа се не чини достижном: тешко је отргнути се утиску да су екстремизам, радикализам и анархија, а не демократизација и јачање улоге умерених политичких снага, елементи чији су снага и утицај у региону у порасту, те да се као резултат тога у 2007. години може очекивати избијање од три до четири грађанска рата на Средњем истоку: у Ираку, Палестини, Либану и Авганистану. Сходно томе, шта је потребно чинити у будућности?

Нестабилност у Ираку – грађански рат?

Средином 2005. године, унутрашњи и спољни актери сукоба у Ираку указивали су на настанак слабе државе са ауторитарном владом као решење које се чини најизвеснијим. Било би тешко замислити одрживост побуне и даљи развој побуњеничког покрета у Ираку оног тренутка када ирачке снаге преузму потпуну контролу над свим политичким и безбедносним структурама у земљи, а истовремено задржати и осигурати политичку легитимност новог постадамовског режима. У тим околностима политички дискурс у земљи би се нужно померио ка обликовању и поларизацији јавног мњења и то више у смеру „патриота насупрот терориста“ пре него у смеру „дихадисти/радикални исламисти насупрот окупатора“. Под оваквим условима, тврдило се да ће производња нафте и нафтна индустрија полако доћи на зелену грану, извоз тог стратешког енергента порасти и на тај начин, путем контроле енергетског сектора и економских токова у држави, значајно допринети консолидацији аутономија у шиитским и курдским деловима Ирака. Стога, чинило се вероватним, настанак слабе али функционалне федералне државе чија би се стварна моћ налазила на нивоу ентитета. Истакнути етнички и верски лидери са јаким утицајем унутар тих ентитета, на тај начин, дошли би до изражаја, дајући ауторитарни призив држави, која би истовремено путем коалиције на федералном нивоу задржала демократску фасаду. Влада националног јединства Ирака која се обавезала да јој приоритет буде национално помирење конституисана је јуна 2006. године са Нури ал-Маликијем на челу.

Међутим, на крају 2006. године чини се јасним да ни формирање ирачке владе националног јединства, нити покушаји и напори коалиционе владе на федералном нивоу да преузме пуну контролу над оружаним и полицијским снагама Ирака нису спречили „клизавље“ земље ка грађанском рату. Многи

аналитичари, краја 2003. године тврдили су да Ирак полако клизи ка грађанском рату, етничким и верским поделама и анархији. Све гласније критике међународне јавности америчке политике у Ираку праћене slabим изгледима за изградњу стабилне и безбедне политичке ситуације у земљи и све већим противљењем америчког јавног мњења за наставак рата (војнички „центар гравитације“) доприносе сталним поређењима са негативним последицама рата у Вијетнаму. Средином 2006. године у извештају УН је наведено да је током првих шест месеци, сваког дана, око сто Ирачана губило живот, те да је забележено 14.338 смртних случајева као последица насиља.⁷ У том контексту ескалације етничког насиља и етничког чишћења, очигледно је на делу тихи рат ако не и отворени грађански рат пуног капацитета. Одлазећи амбасадор Велике Британије у Ираку, Вилијам Патеј, у свом поверљивом извештају упозорио је да је грађански рат много вероватнији исход него рађање и изградња демократије, предвиђајући распад државе дуж етничких граница. „Ситуација није безнадежна, али ће она у наредних од пет до десет година бити веома незгодна и непријатна. Уколико желимо да избегнемо избијање грађанског рата и стварање анархије у држави, тада наш приоритет мора бити спречавање Махди армије да попут Хезболаха у Либану, постане држава унутар државе“.⁸ Високи званичници ирачке владе признају да је влада дубоко подељена, премијер изолован, а Ирак као политички пројекат мртав. Актери ситуације у Ираку, изгледа, морају да пређу на план „Б“. Тренутно су у току озбиљни разговори о подели Багдада на западни сунитски и источни шиитски део.⁹

Остали проблеми у предвиђању смера у којем ће се ситуација у Ираку и региону даље развијати налазе се у чињеници да је јако тешко анализирати поруке које амерички званичници упућују јавности, везане за постигнути напредак у процесу стабилизације прилика у Ираку, јер су оне често контрадикторне и нејасне, чак и у случајевима када трендови развоја ситуације дају разлог за оптимизам. Пре америчке интервенције, званичници у Белој кући и Пентагону, као очекивани коначни исход, предвиђали су да Ирак израста у снажну демократску државу. Међутим, краја априла 2003. године високи званичници америчке администрације постепено су смањивали своја очекивања и амбиције у смислу извесности коначног статуса, цене коју Америка мора да плати, временског оквира у којем би коначно решење било достигнуто и општег доприноса који је инвазија на Ирак имала на успешно вођење глобалног рата против тероризма, који се сада назива и „дуги рат“. Потпредседник САД Дик Чејни тврдио је да што више људи у Ираку страда

⁷ Dahr Jamail: „Lebanon Bleeds, Iraq Burns, People Flee“, truth out *Perspective*, 25 July 2006.

⁸ „Iraq Civil War Warning for Blair“, BBC News, 3 August 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/5240808.stm.

⁹ Patrick Coburn: „Sectarian Break-Up of Iraq is Now Inevitable, Admit Officials“, *The Independent*, 24 July 2006.

од напада побуњеника то ће ови први постати све огорченији, а тренутни и привидни успех побуњеника само ће убрзати њихов пораз и стварање нове снажне и стабилне ирачке државе. Побуна у Ираку је на неумитној силазној путањи и налази се у безизлазној ситуацији.¹⁰ Нагли пораст таласа насиља јесте природно стање и дешава се увек када су циљеви реконструкције и стабилизације државе достигнути – као јак због рађања нове зоре.

Са тако широком лепезом могућности, које се крећу од демократије са тржишном економијом до настанка државе чији органи власти нису у стању да спроводе ефективну власт на својој територији, поставља се питање који је исход највероватнији и какав ће он имати утицај на регион. Да ли су три и по године побуне гурнуле Ирачане у грађански рат или ће пак превладати умерене политичке струје и покрети, компромис и жеља за изградњом стабилне будућности? Стога би било добро анализирати трендове развоја и утицај бројних унутрашњих фактора: побуна и побуњенички покрет, етнички подељен политички систем који је у земљи на помолу и производња нафте, како би добили одговор на та питања. Који коначни исход је у дугорочном интересу осталих држава и суседних држава, посебно САД, Ирана и Саудијске Арабије? Шта они сматрају као најбоље решење за Ирак и какве су њихове могућности да обликују садашњу ситуацију како би дошли до тог решења?

Главни унутрашњи и спољни фактори и актери значајни за Ирак

Широм земље 30. јануара 2005, одржани су избори како би се конституисао сазив нове народне скупштине Ирака са 275 места. Три месеца касније, 28. априла скупштина је изабрала нову владу. До 7. маја скупштина је, такође, усагласила све ресоре у влади (30 ресорних министарстава и 6 осталих – без портфеља). Нови премијер Ибрахим ал-Џафари изјавио је да је нова влада „религијски, етнички, политички и географски веома разнолика, уз опаску, да ће у њеном саставу активно учешће узети и жене“. Било је планирано да Парламент усагласи нови устав до 15. августа (али је рок продужен до краја августа) који би касније требало да добије своју потврду на референдуму (осим, у случају, да 2/3 од укупног броја гласача у три провинције одбаци текст новог устава) одржаном 15. октобра исте године и да се на тај начин стекну неопходни услови за одржавање нових избора на свим ни-

¹⁰ „Terry Moran vs. Scott McClellan on ‘Last Throes’ of Insurgency in Iraq“, *New York Times*, 16 June 2005; Amir Taheri: „Iraq: the killers keep losing“, *New York Post*, 1 June 2005.

воима 15. децембра 2005. године. То би омогућило да се почетком 2006. формира прва влада и парламент са пуним демократским капацитетом у односу на протеклих 50 година. Влада националног јединства за свој приоритетни задатак зацртала је национално помирење, а конституисана је јуна 2006, на челу са Нури ал-Маликијем на месту премијера.

Способност ирачке владе да одржи корак у политичком процесу и сачува своју легитимност и постане истински национална влада критична је и сваки напредак који постигне пружа јој додатну снагу и самопоуздање. Заиста, постојала је нада да би, у случају да се постигне договор око новог устава, који би касније био подржан од велике већине ирачког народа, побуњенички покрет био у значајној мери делегитимисан и постепено сведен на ниво који би омогућио повлачење значајног броја америчких и коалиционих трупа из Ирака, а у складу са темпом са којим би ирачке снаге безбедности биле у стању да преузму пуну одговорност за безбедност и стабилност у држави. Етничке и верске поделе тада би нестале, а Влада би поново оспособила и упослила ирачку нафтну индустрију и тако дала значајан подстицај националној економији. Уколико би побуна наставила да омета напоре ка изградњи државних институција и капацитета у Ираку, користи етничке и верске поделе и разлике те делегитимише политичке лидере и план обнове тада би америчке и коалиционе снаге морале да остану у региону што би за последицу, вероватно, имало продужење и ескалацију сукоба ниског интензитета који би могао да се претвори у грађански рат у Ираку, а нарочито у тзв. „сунитском троуглу“ и тиме доведе до ситуације да регион експлодира и уруши се изнутра. Стога би било упутно да, прво, проучимо природу побуне пре него што пређемо на остала два кључна фактора од којих зависи стабилност у земљи: политику верских и етничких идентитета и производњу нафте.

Побуна у Ираку – трендови и путеви Ал Каиде

Снага побуњеничког покрета у Ираку рефлектује се сталним порастом терористичких аката, како поводом њиховог броја тако и напретка у њиховој софистицираности (посебно при избору циљева и употребе нових технологија).¹¹ Током 2005. године напади побуњеника били су много више усмерени на припаднике ирачких полицијских и оружаних снага него на коалиционе снаге, а број пажљиво планираних и изведених убиства сугерише да побуњеничке групе поседују капацитете за прикупљање обаве-

¹¹ Lars Skinner: „Security in an insurgency environment: Lessons Learned from Iraq“, *The Journal of Counterterrorism and Homeland Security International*, Vol. 11, No. 2, Spring 2005.

штајних података о кључним личностима – официрима у ирачким војно-полицијским структурама. Побуна је промовисала разорну политику различитих верских и етничких идентитета, у којој се Ирачани све више идентификују са својом верском припадношћу и етничким пореклом, све више показујући велико неповерење и мржњу према другим етничким и религијским заједницама, што је посебно изражено у случају Сунита и Шиита, односно Сунита и Курда.

Побуну карактеришу четири елемента:

- раст бројног стања и величине побуњеничких снага,
- природа идеологије из које побуњеници и побуњенички покрет црпи свој легитимитет,
- растући тренд финансијске самоодрживости покрета, и
- снага политичког утицаја коју њихове акције имају у земљи и окружењу.

Побуна је снажна и поседује стални карактер и фрагментирану структуру која максимално повећава изгледе за дуготрајну одрживост. Иако су, на самом почетку, утицај и снага побуне занемаривани као спорадична и маргинална активност (према речима Доналда Рамсфелда, губитници) она се данас сматра кључним елементом дестабилизације ситуације у Ираку.

Побуњенички покрет је пуно профитирао на сумњивој одлуци Администрације САД да из свих државних структура Ирака искључи команданте, официре, технократе и остале државне службенике који су били у служби за време режима Садама Хусеина; као и на политичком и безбедносном вакууму који је настао као последица америчке интервенције и окупације Ирака у марту–априлу 2003. године. Од јула 2003, према проценама америчких обавештајних служби, бројно стање побуњеничких снага бележи стални раст (са тадашњих 1.000 припадника на садашњих 20.000 припадника), иако неки аналитичари тврде да наведено бројно стање побуњеничких снага и није велико. Бројно стање америчких војника у Ираку – око 145.000 војника, од којих је свега неких 40.000–50.000 војника способно и обучено за учешће у борбеним дејствима. Од 10 ирачких дивизија колико је предвиђено да сачињава ирачке оружане снаге само једна (8. дивизија) се, у потпуности, налази под контролом ирачке владе.

Побуњенички покрет у Ираку састоји се од пет различитих групација, који су додатно подељени на неколико десетина ситнијих група.¹² Кичму побуњеничког покрета сачињавају бивши припадници војске и обавештајно-безбедносних структура лојални режиму Бат партије као и присталице новооснованих сунитских политичких партија. Покрет се заснива на идеолошким везама и крвним везама, економском интересу који желе да сачувају, будући да немају шта да изгубе. Та група побуњеника се скрива иза осталих не-

¹² Dexter Filkins: „Profusion of Rebel Groups Helps Them Survive Iraq“, *The New York Times*, 2 December 2005.

задовољних група и крајњи циљ им је повратак права и привилегија које су раније уживали. Друга група се састоји од сунитских салафистичких и вехабистичких војних формација чији је циљ вођење идеолошког крсташког рата у име исламске религије – џихада. Припадници те групе сматрају не само Американце већ и све Шиите неверницима. Они црпе своју инспирацију из акција Хезболаха, Хамаса и Исламског џихада које су натерале Израел да се повуче са територије јужног Либана. Активности наведених формација представљају модел на који се треба угледати како би се америчке и коалиционе снаге натерале на повлачење из Ирака. Трећу групу чине племенске вође чији је утицај дошао до изражаја у ситуацији када је Садам Хусеин тражио начин да прошири базу и структуру власти и тако осигура своју владавину. Четврта група се састоји од мафијашких група и група организованог криминала које су одговорне за највећи број киднаповања и убиства. Наведене четири групе су састављене од домаћег – ирачког становништва и сачињавају око 95% укупног бројног стања побуњеничких снага. Пету групу чине страни држављани опредељени за међународни свети рат – џихад, између осталог, из Саудијске Арабије, Сирије, Египта, Јемена и Алжира – неколико припадника је ухапшено. Они су спремни и вољни да се боре до смрти и стоје иза 90% свих бомбашких напада у Ираку. Те групе имају хоризонталну и *ad hoc* командну структуру и немају стално задејствовану вертикалну хијерархију.

У недостатку сопственог „центра гравитације“ ту структуру је много теже обезглавити него структуре које су организоване на класичан начин. Тој тврдњи иде у прилог и брзина којом је „попуњена“ рупа у врху Ал Каиде у Ираку након убиства Абу Мустафе ал-Заркавија, јуна 2006. године. Међутим, чини се да не само џихадисти, већ и остале побуњеничке групе у Ираку добијају значајну идеолошку подршку од Ал Каиде. Иако не идеолошко, оперативно спајање Ал Каиде и покрета Абу Мустафе ал-Заркавија крајем 2003. године представља први прави идеолошки успех за побуњенички покрет. У почетку, након пада режима Садама Хусеина у априлу 2003. године, Осама бин Ладен није одобравао убиства Шиита у Ираку од побуњеничких и терористичких група, иако је Ал-Заркави то отворено подржавао и допуштао. Након што се Ал-Заркави заклео њему на верност крајем 2003. године, Осама бин Ладен је признао Заркавију право одлучивања о ликвидацији свих оних који сарађују са америчким или коалиционим снагама, били они Јевреји, хришћани, Сунити или Шиити. На исти начин ће се третирати и сви западни држављани и сматраће се непријатељима уколико кроче или се нађу на исламском тлу.¹³ Идеолошко спајање Ал-Заркавија са Ал Каидом спојило је Ирак и побуњенички покрет у њему са глобалним џихадом. Смештен

¹³ Marco Ludovico: „Bin Laden Will Make a Mafia of Al-Qa'idah“, *Il Sole*, на италијанском језику, 15 February 2005, p. 10.

на рекама Тигар и Еуфрат Ирак је постао земља џихада. Ирак се данас налази у истој позицији као и Авганистан осамдесетих година прошлог века и Чеченија средином деведесетих година прошлог века, те представља плодно тле за регрутовање и обуку џихадиста. Генерал Талуто, командант америчке 42. пешадијске дивизије, изјавио је да 99.9% свих заробљених побуњеника чине Ирачани, те да се унутар ирачког друштва налази значајан ниво подршке и симпатија за побуњенике. Идеје о добрим и стога прихватљивим побуњеницима преовладавају ирачком популацијом, што указује на то да су Ирачани све мање имуни на пропаганду побуњеничких снага.¹⁴

Побуњеници и побуњенички покрет све више постају финансијски самостални, делом захваљујући спајањем активности терористичких и криминалних група, делом плачком Народне банке Ирака након пада режима Садама Хусеина, а највећим делом због велике количине готовог новца који им је доступан и ниских трошкова за извођење терористичких акција. Реинтерпретација делова Курана од „идеолога“ Ал Каиде који се односе на санкционисање киднаповања сигнализирала је дуготрајну стратегију те терористичке организације да споји и исполитизује активности криминалних група и побуњеника и додели акцијама обичних криминалаца позадину свеопште борбе за циљеве ислама – глобални џихад. Кријумчарење и остале илегалне активности, као и јаке везе са Саудијском Арабијом (и осталим сунитским монархијама у региону), Сиријом и Ираном омогућује побуњеницима и побуњеничком покрету приступ готовом новцу и обезбеђује економску независност и финансијску аутономију. Такав развој догађаја јасно претвара Ирак у криминализовану државу.

Активности сунитских терористичких побуњеника у провинцији Ал Анбар и северно од Багдада махом су фокусиране на коалиционе снаге. Поједини амерички обавештајни извештаји прећутно признају пораз америчких и коалиционих снага, у тој провинцији, и пружају јасну поруку о снази и намерама сунитске побуне у том делу Ирака.¹⁵ У Багдаду, етничка мржња и поделе још су јаче изражене, али многе сунитске побуњеничке фракције попут „Революционарне бригаде 1920“, која представља војно крило Исламског покрета отпора, настављају да усмеравају своје активности према коалиционим снагама, истовремено, уздржавајући се од напада на шиитску популацију. Њихови акти насиља отежавају појаву и опстанак у животу и политичкој сцени политичких покрета и лидера који заговарају национално помирење и јединство, еквивалента Хамида Карзаја у Авганистану или пак Нелсо-

¹⁴ Ron Schleifer: „Winning the Propaganda war in Iraq“, *Middle East Quarterly*, Vol. XII, No. 3, Summer 2005, p. 15–24.

¹⁵ „State of the Insurgency in Al-Anbar“, извештај пуковника Пита Девлина, обавештајног официра на служби у US 1 Marine Expeditionary Force. Thomas E. Ricks: „Marine Calls Situation in Anbar Province Dire“, *The Washington Post*, 11 September 2006.

на Менделе у Јужној Африци. Побуњеничке активности и напади одражавају и појачавају етничке и верске поделе у Ираку и отежавају напоре за постизање политичког компромиса. У суштини, циљ побуњеника није да победи, већ да остану непоражени у борби све док подршка јавног мњења напорима америчке администрације не избледе, те да максимално политички профитирају у односу на друге фракције у сукобу. Побуњеници су у стању да манипулишу изборним телом и инфилтрирају своје ћелије унутар нових политичких структура и институција Ирака, које су иначе порозне, што је делом резултат пропалог покушаја „дебатификације“. Укратко, побуњеници имају кључну улогу у обликовању политичких процеса у Ираку а схватање њихове улоге има централно место у разумевању политике етничких и религиозних идентитета.

Политика различитих етничких и верских идентитета – Сунити, Шиити и Курди

Политички процес у Ираку подразумева избор демократске владе која би била у стању да равноправно представља 27 милиона Ирачана и на тај начин стекне легитимност у народу и бирачком телу. То би омогућило постепено и усаглашено повлачење америчких и коалиционих снага, подривање привлачности планова и намера побуњеника, као и консолидацију мира и стабилности у Ираку. Тај процес је заснован на идеји да ће умерене политичке снаге преузети и одржати своју власт у Ираку, неминовност рационалног и прагматичног понашања ирачког народа као и привлачности материјалних добити и предности за ирачки народ и друштво.

Међутим, мржња која постоји између етничких заједница, политичка култура која велича насиље и екстремизам, лидери са великим политичким амбицијама и недостатак уједињујуће идеологије коју би промовисали лидери са великим политичким ауторитетом и популарношћу и која би пружила алтернативу радикалном исламизму јесте, данас, реалност у Ираку, а то свакако нису охрабрујући сигнали за мирнију послератну будућност коју би требало да карактеришу компромис и преговори.¹⁶ Уколико би се религиозне и етничке групе у Ираку ујединиле око једне заједничке стратегије и понашале као прагматични и рационални актери тада би се као коначни исход могао очекивати настанак демократског политичког система, који би максимално служио интересима Курда и Шиита, али не и Сунита, најмање од три

¹⁶ Barry Rubin: „Reality Bites: The Impending Logic of withdrawal from Iraq“, *The Washington Quarterly*, Vol. 28, No. 2, Spring 2005.

доминантне етничке групе. Имајући то у виду, веома је важно схватити природу етничких подела у Ираку, као и јавно прокламоване циљеве сваке од етничких група. Једно такво истраживање снажно сугерише да би Курди и Шиити подржали слабу федералну владу, док би се Сунити, без приступа ресурсима и природним богатствима, борили за формирање и опстанак унитарне државе.

Сунити

Око 5 милиона ирачких Сунита чини приближно 20% укупне популације и данас представља језгро побуне. Историјски, арапска сунитска мањина одувек је владала Ираком (под Отоманском империјом и Британском империјалном контролом) која се, потом, уз помоћ Бат партије претворила у деспотску владавину. Сунити су за време режима Садама Хусеина доминирали политичким животом и несумњиво заузимали кључне позиције у војним и безбедносним структурама.¹⁷ Сунити према речима Гхасана Салама, либанског политичара који је током 2003. године био високи саветник мисије УН у Багдаду, „не виде себе као једну од неколико етничких група. Они себе сматрају наследницима Отоманског царства и то се неће променити“.¹⁸ Тренутно, они су чисти губитници у процесу насилне промене режима у Ираку и чврсто убеђени у политику моћи. Сунити чине већину у четири од осамнаест провинција у којима живи око 50% сунитске популације у Ираку, и у којима се изведе 90% свих терористичких напада (тзв. „сунитски троугао“), док преосталих 50% сунитског становништва живи у великим ирачким градовима са измешаном популацијом попут Багдада, Мосула и Киркука.

Главне политичке организације и групе које окупљају сунитску популацију су, Сунитско религијско наслеђе, Исламска партија и тврдокорна Асоцијација сунитских верских мислилаца (AMS) и све се залажу за тренутно повлачење америчких трупа из Ирака. Сунити су, огорчени због губитка власти и сматрају да процес „дебатификације“ није успео да направи потребну разлику између чланова Бат партије и осталих грађана Сунита, исто као што противпобуњеничке операције које коалиционе снаге изводе у „сунитском троуглу“ не праве неопходну разлику између војних и цивилних циљева.¹⁹ Сунитски арапски верски лидери тврде да шиитска паравојна формација Бадр бригада сноси одговорност за убиства у „сунитском троуглу“ и на територијама северно од Киркука, да терорише сунитску популацију, обавља поравнање старих ду-

¹⁷ Faleh a Jabar: „How Saddam Keeps Power in Iraq“, *Le Monde diplomatique*, October 2002.

¹⁸ George Packer: „Testing Ground“, *The New Yorker*, 28 February 2005, p. 36.

¹⁹ „The Decisive Confrontation“, *Mideast Mirror*, 20 May 2005.

гова чиме доприноси ескалацији етничког насиља и појачава раздор међу етничким и верским групама.²⁰ Сунитске политичке партије и групе страхују од доминације Шиита над службама безбедности и паравојним формацијама—милицијама (Бадр бригада) и тврде да САД намеравају да предају Ирак Шиитима и Ирану (и да својим активностима доприносе стварању проиранске државе у Ираку), и зато захтевају тренутно повлачење америчких и коалиционих снага из Ирака уз задржавање права на оснивање нове Бат партије. Укратко, Сунити су етничка група која одбија да се помири са новонасталом ситуацијом у Ираку и губитком права и привилегија које су некад уживали. Међутим, они морају да схвате да њихов повратак на власт у Ираку више није могућ, једнако као ни даље порицање реалности.

Шиити

Око 17 милиона Шиита који су у прошлости Ирака имали улогу историјских губитника, данас су јасни добитници промене режима у Ираку. Они сачињавају 60% популације Ирака, а на последњим парламентарним изборима 30. јануара 2005, освојили су 48% гласова од укупног бирачког тела. Најутимцајнија особа од највећег поштовања јесте велики ајатолах Ал-Систани. Иако се Ал-Систани супротставља идеји о директном учешћу шиитских веродостојника у политичком животу земље, он подржава стварање Исламске републике која међутим не би била уређена на начин на који је она успостављена у суседном Ирану. Ал-Систани је издао верски проглас (фатву) у којој је желео да подсети све Ирачане, укључујући и жене да је њихова верска дужност да гласају на изборима 30. јануара 2005. године.²¹ У шиитском политичком мозаику се још налазе и агресивни хушкач Моктада ал-Садр, традиционални шиитски шеици и јак утицај Ирана. Међутим, унутар шиитске популације није дошло до издвајања нити једног лидера, профила сличног Хамиду Карзаију, око чијег би се вођства ујединиле све шиитске политичке групе и фракције. Велики Ајатолах ал-Систани није заинтересован да преузме ту улогу.

Шиити су пуни самопоуздања, иако су доста разједињени и не репрезентују хомогену етничку заједницу. Као главна, тзв. кишобран организација издвојила се Уједињена алијанса за Ирак (UIA). Њу сачињава неколико партија, између осталих и Исламска партија Дава коју предводи бивши премијер Ал-Џафари. Иако та партија представља више партију десног центра него

²⁰ „The truth should be told when necessary“, *Al-Basa'ir*, на арапском језику, 26 May 2005 (недељни магазин Асоцијације сунитских верских мислилаца (AMS)); *Al-Shaqiyah*, Baghdad, на арапском језику, 7 June 2005; „Sectarian Dangers in Iraq“, *Mideast Mirror*, 19 May 2005; „Killings Inflammе ethnic tensions in Kirkuk“, *Turkish Daily News*, 2 June 2005.

²¹ www.sistani.org

клерикалну шиитску партију, она за свој политички циљ има стварање шиитске републике која би функционисала по исламском канонском праву (шеријатско право) и чија би економија била уређена у складу са исламским законом и принципима. Исламска Dawa партија је предложила измену постојећих одредби јединственог цивилног законика новим „старим“ одредбама шиитског шеријатског права којим би се уредила питања венчања, развода, наследства, сахрана и других сличних питања. Предлог закона је, при том, оставио законски оквир за нешиитско становништво према којем се предложена законска решења, уколико они одлуче супротно, не би примењивала на територијама на којима они чине већину. Друга главна партија у том савезу је Врховни савез исламске револуције за Ирак (SCIRI). Та организација коју је обучавала Иранска револуционарна гарда, током и након иранско-ирачког рата из егзила у Ирану, борила се против режима Садама Хусеина и његове Бат парије у којој су потпуну доминацију имали Сунити. Партија коју предводи верски лидер Абдул Азиз ал-Хаким, SCIRI, има локалну власт у рејону Басре. Јавно прокламовани циљ те партије, за коју се тврди да је због времена проведеног у егзилу и отворене подршке коју добија из Ирана политички опортунa, јесте да издејствује тачно временски одређено повлачење америчких и коалиционих снага из Ирака.²²

Снага Шиита се рефлектује преко њихове контроле кључног министарства – министарства унутрашњих послова (МУП) које контролише и усмерава рад полиције, граничне службе и службе државне безбедности. Садашњи министар унутрашњих послова је бивши командант Бадр бригаде, која представља војно крило SCIRI партије. Још увек није јасно у којем је обиму то министарство под утицајем Ирана или чак његовом контролом, али нема никакве сумње да су се шиитске паравојне милиције инфилтрирале и имају увид у рад следећих државних структура – полицијских јединица, обавештајне службе и елитне јединице командоса које све постају снаге за етничку освету или одмазду.²³ Према речима генерала Мунтахара Мухи ал-Самарае, бившег команданта специјалних снага МУП-а Ирака, чланови и симпатизери Бадр бригаде који су се инфилтрирали у МУП руководе одредима смрти, организују и руководе мрежом тајних затвора и изводе хапшења без одлуке суда.²⁴ Само неколицина чланова оружаних снага Ирака подржава јединствен и етнички целовит и неподељен Ирак.

Моктада ал-Садр је основао Мехди армију, највећу паравојну формацију у Ираку, делом као побуњенички и социјални покрет, а делом као политичку

²² Juan Cole: „Theocracy Now: What will the Shia parties want once they have power in Iraq? Exactly what America doesn't want“, The American Prospect, March 2005, p. 23.

²³ „Bush Strategy, Iraq's Army Tested by Ethnic Militias“, Bloomberg, 31 December 2005, цитат Anthony Cordesman.

²⁴ Tom Lasseret: „Iran Gains Influence, Power in Iraq through Militia“, *Knight Ridder Newspapers*, 12 December 2005.

партију која одсликава сву подељеност унутар шиитске популације.²⁵ Насупрот осталим шиитским партијама које у свом саставу имају, углавном, снаге способне за полицијске задатке, Мехди армија има капацитете да делује као војна формација. По узору на либански Хезболах, поред те улоге, делује и као политичка партија. Иако Мехди армија (нарочито након парламентарних избора децембра 2005. године) јесте у складу са својом тежњом за стварање унитарне, радије него федералне ирачке државе која је истовремено и главни политички циљ, била много мање активна у борби с америчким снагама, последњи догађаји у Ираку и Либану прете да поново уведу те снаге у конфликт. Шиити, а нарочито Моктада ал-Садр јавно изјављују да ће ради подршке Хезболаху напасти америчке снаге у Ираку. У последње време, посебно, након отпочињања оружаних сукоба у Либану, приметни су све учесталији сукоби америчких снага и Мехди армије на улицама Багдада. Мехди армија је учврстила свој положај „једине милиције у Багдаду“ и постаје све смелија у борби са Бадр бригадом за превласт на југу Ирака. Октобра 2006. године, снаге Мехди армије након сукоба са Бадр бригадом преузеле су власт у граду Амаралу. Сукоби између тих снага настављени су и у осталим градовима попут Диванија, а све је присутнији и јачи утицај снага Моктаде ал-Садра у Басри, другом граду по значају у Ираку.

Стога, размотрен је последњи развој догађаја у новембру 2006, који је директно везан за Мехди армију, и то: суспензија учешћа покрета Моктаде ал-Садра у раду владе и парламента и понуда Моктаде ал-Садра главним политичким партијама ирачких Сунита за стварање коалиције на платформи борбе против окупације и окупационих снага. Ту понуду представници Сунита озбиљно разматрају, а њен значај јесте с обзиром што Сунити немају довољно снаге да самостално спрече стварање федералне државе у Ираку.

Такав развој догађаја отвара много више питања него што даје јасних одговора. Какав ће утицај на развој догађаја у Ираку имати изјаве дате током самита Буш–Малики у Аману одржаног новембра 2006, посебно изјава Маликија да ће ирачке снаге безбедности, до јуна 2007, бити способне да преузму пуну одговорност за безбедност државе и грађана? Можда јесте још важније одговорити на питање, на чему Малики базира своју, чини се, веома оптимистичну изјаву? Да ли је то чиста спекулација или Малики има на уму јасне индиције појединих регионалних актера попут Сирије и Ирана да ће се веома озбиљно посветити стабилизацији ситуације у Ираку? Да ли се може рећи да су америчке војне снаге у региону постале или све више постају ирелевантне у решавању безбедносних прилика, односно неприлика, у Ираку, које захтевају политички компромис уколико се жели постићи трајно и мирољубиво решење?

²⁵ Jakub Cerny: „Death Squad Operations in Iraq“, Conflict Studies Research Center, *Middle East Series*, 06/28, June 2006, p. 1–12. Веома сам захвалан Дејвиду Африки на његовим коментарима о том питању.

Курди

Курди су у Ираку одувек чинили језгро отпора режиму Садама Хусеина. Њихови политички лидери имају знатно веће политичко и административно искуство од шиитских политичких представника који су већи део времена провели у егзилу. Курди су помоћу санкција и зоне забрањеног лета наметнутих режиму Садама Хусеина, *de facto* уживали независност 16 година тако да су данас области насељене курдском популацијом, углавном, стабилне секуларне средине које функционишу као одвојен ентитет–држава. Осим тежње ка независности Курди имају још три стратешка циља који у суштини представљају институционализацију добитака насталих као последица пада режима Садама Хусеина, односно пуну контролу над: Киркуком – главним градом аутономне курдске провинције, приходима нафтних постројења која се налазе на курдској територији и курдском паравојном милицијом, од око 100.000 људи, коју одбијају да распусте и тако омогуће присуство федералних снага безбедности Ирака на њиховој територији.

Као и у случају Шиита, ни Курди нису јединствени –грађанским ратом који је однео око 3.000 живота подељени су у две велике групације. Курди су, међутим, били јединствени 30. јануара 2005, како би максимално искористили свој глас и тиме стекли добре позиције у институцијама новог Ирака. Са 25% освојених места у народној скупштини они су у позицији да блокирају увођење одредби шеријатског права у нови устав Ирака (у најмању руку да спрече његово примењивање на територијама под њиховом контролом). Они су једина етничка група која отворено подржава окупацију Ирака од коалиционих снага предвођених САД-ом. Курди желе да прекроје постојеће мапе провинција и да од три северне курдске провинције и њима придодатих делова још три суседне провинције, у којима њихово становништво чини апсолутну већину, формирају етнички чисту територију – Курдистан.²⁶

Преко 95% Курда жели независност, али су свесни великих притисака, претњи и ризика које потпуна аутономија или независност са собом носе, посебно имајући у виду чињеницу да се Турска и Иран, земље са значајном курдском мањином, снажно противе таквом решењу. Кључни фактор нестабилности тренутно представља нерешени статус града Киркука (који чини основу курдског идентитета – на делу је процес курдификације Киркука, налик пређашњој истоветној политици арабизације из седамдесетих година прошлог века) и питање контроле над нафтним пољима и постројењима на северу Ирака. Уколико курдски политички лидери остваре пуну контролу над градом Киркуком, они би, истовремено, имали контролу над производњом нафте у том (северном) делу Ирака што би омогућило еко-

²⁶ Cole: „Theocracy Now“, p. 23.

номску независност од остатка земље. Под таквим околностима могућност превладавања опције за независност много је већа и извеснија. Курдски премијер Нечирван Барзани јавно се залаже за мирољубиву коегзистенцију свих етничких заједница, али се при том позива на члан 58 Државног административног закона (привремени ирачки устав) који обезбеђује неопходан и адекватан политички и идеолошки простор за решавање тог курдског проблема. Како су Курди, на изборима јануара 2005. године, освојили више од 50% од укупног броја гласова у Киркуку, а члан 58 нацрта устава предвиђа да ће статус града Киркука бити одлучен референдумом његових грађана, у том случају засигурно биће курдски, што је важан предуслов за курдску независност.²⁷

Производња нафте – сидро за политички процес у Ираку?

Производња нафте још један је, веома важан, унутрашњи фактор који ће обликовати природу и ниво стабилности у Ираку, с обзиром на начин на који ће дистрибуција прихода одредити напредак у процесу реконструкције земље и тако утицати на свеопшту стабилизацију прилика у Ираку на дужи рок. Ирак има огромне резерве сирове нафте које су процењене на око 115 милијарди барела и налази се на трећем месту у свету, одмах после Саудијске Арабије и Канаде. Чим Ирак буде у могућности да обнови и подигне своје производне капацитете и стабилизује извоз, све већи и стабилнији приходи биће на располагању влади које ће она моћи да искористи на пројекте чија ће реализација значајно допринети стабилизацији стања у држави. Сједињене Америчке Државе улажу значајна средства у ирачку нафтну индустрију, а ресорно министарство у новој ирачкој влади, на чијем се челу налази Ахмед Калби, склопило је уговор са Ираном о увозу, извозу и преради сирове нафте. Међутим, још није познат одговор на кључно питање – каква ће бити природа политичке економије Ирака, ко ће контролисати финансијске токове, убирати добит и највише профитирати од производње и извоза нафте и да ли је могуће доћи до споразумног решења о равномерној подели богатства од извоза тог стратешког енергента. Тренутно, шиитске фракције воде жестоке борбе око тога ко ће имати контролу у рејону Басре, а самим тим и над Јужном нафтном компанијом чији приходи од производње нафте заузимају велики удео у ирачком БДП, а који би се користили за финансирање активности

²⁷ Новинска агенција Анадолија, Анкара, 6. април 2005, цитат турског премијера Реџепа Ердогана. Турци тврде да локални Арапи и Туркмени чине „посебан идентитет ако не и већину“ у Киркуку.

и јачање позиција паравојних формација на југу Ирака. Истовремено, на северу земље, Курди покушавају да овладају и преузму потпуну контролу над градом Киркуком, а тиме и над Северном нафтном компанијом.

Производња нафте у Ираку тренутно је, на веома ниском нивоу због нестабилне безбедносне ситуације, чему додатно доприносе учестале саботаже на постројењима, техничких проблема због дотрајалости и лошег одржавања инфраструктуре, слабог снабдевања електричном енергијом и лоше логистике.²⁸ Према подацима Министарства за енергетику Ирака, због последица саботаже на нафтним постројењима и инфраструктури нанета је штета од око 8 милијарди долара, а само у 2004, око 6 милијарди долара. Саботаже су најучесталије на северу земље око кључних рафинерија у Бејџију и Киркуку, које се налазе на почетку главног извозног магистралног нафтовода према Турској. Оне рефлектују јачање етничких тензија и све јаче и организоване противљење и супротстављање акцијама федералних власти на територијама са сунитским становништвом.²⁹ Производња нафте је, нешто, боља на југу земље без обзира на то што нафтна постројења у Румалији имају лоше одржавање инфраструктуре. Најнеопходније реконструкције инфраструктуре и постројења до сада извршене су на свега 25% укупног ирачког капацитета.³⁰ Априла 2005. производња сирове нафте у Ираку била је на нивоу од 2,2 милиона барела, док је за извоз било „намењено“ око 1,5 милиона барела дневно.³¹ Производња нафте у 2006, била је знатно испод нивоа из 2004, као и пре агресије када је укупна дневна производња нафте износила око 2,8 милиона барела, а извоз око 2 милиона барела. Почетком 2006. године производња се задржала на око 2 милиона барела дневно. На основу последњих извештаја о производњи нафте у Ираку које је сачинила америчка владина агенција EIA подаци говоре да „највећи број аналитичара верује да у наредних од две до три године неће бити већег повећања капацитета за производњу тог енергента, а потпредседник мултинационалне компаније Шел, изјавио је „да се аукције за продају и коришћење ирачких капацитета за производњу нафте не очекују пре 2007. године.“³² Кашњење у формирању стабилне владе почетком 2006, спречило је убирање плодова од реализације ве-

²⁸ Javier Blas, Carola Hoyoz and Steve Negus: „Desperate to Pump More Crude, Iraq Risks Permanent Damage to its Oil Fields“, *Financial Times*, 15 June 2005.

²⁹ „Iraqi oil output seen below capacity again in 2005“, *Oil & Gas Journal*, 14 February 2005, p. 31.

³⁰ George Orwel and Paul Sampson: „Insurgents Squeeze Economic Lifeline“, *Energy Intelligence*, 17 June 2005.

³¹ „Iraqi's Road to Recovery still long“, *Petroleum Intelligence Weekly*, 18 April 2005.

³² Mirian Amie: „US Sees Iraq's Oil Production Choked for Years“, Mail & Guardian Online, 10 January 2006, http://www.mg.co.za/articlepage.aspx?area=/breaking_news/breaking_news__business&articleid=260957.

ликих и дугорочних пројеката. Сходно томе, повећану производњу и извоз нафте, од које би се у државну касу слили додатни приходи што би Влади створило боље предуслове за бржу реализацију пројеката реконструкције и стабилизације прилика у Ираку, требало би очекивати почетком 2008. године.

Кључни спољни фактори који утичу на Ирак – стратешки интереси и коначни исходи

Интерес тзв. „статус кво“ режима на Средњем истоку (попут Саудијске Арабије и Ирана) јесте да подрже слабу ирачку државу. Да ли су, у недостатку бољих алтернатива, САД вољне да прихвате тај исход? Чини се да такав исход има многобројне предности за те две земље, иако не и за САД. Он ублажава притисак за спровођење нужних реформи, смањује могућност да Ирак у будућности постане њихов стратешки супарник, обезбеђује активно присуство САД у региону али са смањеним утицајем и не примарно фокусиране на Сирију, Иран и реформе у Саудијској Арабији. Истовремено, америчко присуство, у региону, сасвим сигурно ограничава и сузбија моћ џихадиста и радикалних исламиста да уздрмају власт и збаце владајуће режиме у тим државама. У случају да коначан исход садашње ситуације у Ираку буде формирање слабе и ауторитарне ирачке државе тада би се показало да су оружана интервенција и њене последице озбиљно угрозиле позицију САД у региону и сузиле простор и слободу акције америчкој Администрацији да унилатералним акцијама пружи адекватан одговор на глобалне безбедносне претње. Међутим, једини други преостали исход – грађански рат који би се прелио ван граница Ирака у суседне државе региона представљао би стратегијски пораз како за Саудијску Арабију и Иран тако и за САД.

Иран – моћ, геополитички утицај и консолидација „шиитског полумесеца“

Иран има легитимни државни интерес како у религијској тако и у секуларној природи нове ирачке државе. Да ли ће устав признати ислам као *један* од извора или *једини* извор права? Веома је тешко проценити обим иранског утицаја у Ираку (новац, оружје, обавештајно-агентурна мрежа).

Међутим, поједини аналитичари тврде да САД прецењују утицај Ирана наводећи да Иран има огроман и пресудан утицај над шиитским партијама и фракцијама у Ираку. Арапски Шиити у Ираку представљају сасвим другачији ентитет од персијских Шиита у Ирану, а поједини чланови шиитске политичке елите, нарочито Ал Систани, подржавају другачији облик религијског уређења него што је то случај у теократском Ирану. Свети шиитски градови Кербала и Наџаф, који се сматрају највећим шиитским светињама, налазе се у Ираку што верском учењу и традицији у Ираку даје већи ауторитет, статус и легитимитет него оном у Ирану. Тако посматрано, Ирак никако не може бити религијски и идеолошки подређен Ирану, али право је питање да ли је Ирак политички подређен Ирану?

Лакше је предвидети који би коначни исход садашње ситуације у Ираку био у интересу Ирана него сагледати обим иранског утицаја у тој земљи. Главни интерес иранске спољне политике јесте да САД, што пре, напусте територију Ирака. Иран не жели да поред себе има стабилну и унитарну ирачку државу, него радије бира да види слабу федералну државу у којој би највећу моћ и утицај имала већинска шиитска популација, а посебно политичка партија SCIRI и њено војно крило Бадр бригада.³³ У међувремену, изнурујући рат САД и иранских шиитских заједница као и сукоби ниског интензитета Курда и арапске сунитске популације ће, додатно, бити везани за коалиционе снаге и уједно умањити напоре ка уједињењу. Осим тога, као што је наведено, Иран пружа значајну подршку шиитским паравојним милицијама у Ираку и у ситуацији када су снаге Хезболаха у Либану под константним нападима, може употребити те снаге како би снажно напао коалиционе снаге због подршке коју дају Израелу, чије се право на егзистенцију у изјавама иранског председника Ахмедињеада, јавно ускраћује. Према речима Сафе Расула, шефа кабинета Савета за националну безбедност Ирака „постоји реална забринутост и страх да је иранско мешање у унутрашње ствари Ирака које имамо прилику да видимо само почетак и да би Ирак ускоро могао склизнути и наћи се у сфери утицаја Ирана“.³⁴

Утицај тврде струје у владајућим структурама Ирана јесте у успону и уз рекордну цену нафте од 76 долара за барел тренутно нема горућих захтева за економским реформама. Иран је све је мање зависан од Запада и много више слободан да и даље развија свој нуклеарни програм. Стога, у стратешком и националном интересу Ирана јесте да у коначном разрешењу ситуације у Ираку поред себе види слабу ауторитарну државу којом доминирају Шиити или држа-

³³ Babak Ganji: „A Shi'i Enclave? Iranian Policy Towards Iraq“, Conflict Studies Research Center, *Middle East Series*, 06/09, March 2006, p. 1–27.

³⁴ Jack Fairweather: „Ex-enemy Iran may be biggest winner in Iraqi poll“, *Daily Telegraph*, 21 December 2004.

ву чији органи централне власти нису способни да спроводе ефективну власт на својој територији. Такав исход омогућава Ирану да има максималан утицај на прилике у Ираку, истовремено уз минимални утицај САД на Иран. Он слаби утицај, смањује и подрива напоре САД у његовој намери за променом режима у региону и обесхрабрује грађане Средњег истока у њиховим захтевима за спровођење реформи и већи степен демократизације.

Саудијска Арабија – конфедерална држава која није стратешки ривал

Државни интерес Саудијске Арабије у Ираку уско је везан за утицај које прилике у Ираку имају и могу имати на унутрашњу стабилност и спољну политику Саудијске Арабије. Десет посто укупне популације у Саудијској Арабији чине Шиити, од којих је током седамдесетих година прошлог века њих 3/4 живело на територијама са великим налазиштима нафте на истоку земље. По избијању револуције у Ирану 1979, шиитско становништво у Саудијској Арабији посматрано је као ризику погледу безбедности државе, па је сходно томе за њих „подигнута лествица“ при запошљавању на кључним позицијама у војсци, полицији, државној администрацији, дипломатском кору и сектору за производњу нафте. Осим тога, учешће шиитске популације на северу земље значајно се смањило због великог прилива радника сектора за производњу нафте из других делова саудијске државе. Државна политика неповерења према Шиитима ублажена је током осамдесетих година прошлог века када је претња од избијања револуције под утицајем Хомеинија смањена, па су значајни део у руководству нафтне компаније Арамко опет чинили Шиити, а пут за запошљавање и каријеру у војном и цивилном сектору поново је отворен. Међутим, иако је страх знатно смањен да ће Шиити из Саудијске Арабије пасти под ирански утицај и интегрисати се у тзв. „шиитски полумесец“ који се простире од Ирана преко југа Ирака, Сирије и јужног Либана, он је још увек присутан.

Постоје два извора политичких промена у Саудијској Арабији: агресивни исламски фихадисти и либерални реформисти. Иако признаје неопходност политичких и економских реформи, саудијска владајућа елита инсистирала је на управљању брзином реформских процеса како би смањила могућност настанка политичке нестабилности и уједно обезбедила максимално политичко учешће оних снага које рефлектују историјску, племенску и културну традицију саудијског друштва. Предност таквог приступа лежи у томе што он знатно умањује могућност „американизације“. Како су деведесете године прошлог века обележиле стагнацију у процесу реформи, политички вакуум који је услед тога настао допринео је приметном порасту утицаја радикалних елемената у друштву и политичком животу земље.

Стратешки избор у политици САД према Ираку – повући се или остати доследан до коначне победе?

Сведоци смо растућих тенденција унутар САД, које су одавно превазишле оквири академске и стручне јавности, о преиспитивању политике очувања интегритета и рационалности ирачке државе и њене улоге у глобалном рату против тероризма. Џефри Рекорд тврди да оправдање за интервенцију у Ираку није више одрживо, да је рат у Ираку био рат по избору, а не рат који је био неопходан, те представља стратегијску промену курса у америчкој спољној политици.³⁵ Стивен Бидл је мишљења да америчка главна стратегија, донета након терористичких напада 9. септембра 2001, садржи две фаталне грешке: није успела да дефинише непријатеља, као ни да одговори на питање шта се подразумева под успехом, а шта под поразом. Без јасних одговора на та питања, стратешким одговорима САД на глобалне безбедносне ризике, претње и изазове недостаје кохерентност и интегритет.³⁶ Осим тога, подршка јавног мњења у Америци за наставак рата у Ираку полако нестаје, што је чињеница од великог значаја, јер подршка домаћег јавног мњења, судећи према речима главнокомандујућег мултинационалних снага у Ираку америчког генерала Џорџа Кејсија представља стратегијски „центар гравитације“. Истраживања јавног мњења из јуна 2005. забележила су најнижи ниво подршке америчке јавности за рат у Ираку: 75% испитаника верује да су амерички губици у рату превелики; 6 од 10 испитаника верује да рат није требало започети јер није био вредан тога; 2/3 њих верује да су се оружане снаге САД „загубиле“ у Ираку, а 52% испитаника сматра да рат у Ираку не доприноси дугорочној стабилности САД.³⁷

Тренутно, води се жива јавна дебата око тога да ли треба остати на истом курсу до коначне победе или убрзати процес тзв. „иракификације“, повући америчке трупе из Ирака и на тај начин побуњеницима ускратити разлог за уједињење. Током 2005. и делом 2006. године критике републиканаца на рачун политике америчке Администрације према Ираку постале су знатно видљивије и гласније и све се више придружују критикама из тора Демократске странке. Брент Скоукрофт, саветник за националну безбедност председника Џорџа Буша старијег и заговорник реализма у међународним односима дигао је свој глас против „трансформационистичке“ политике неоконзерва-

³⁵ Record, Jeffrey: „Bounding the Global War on Terrorism“, Strategic Studies Institute, the US Army War College, Carlisle, PA, December, 2003. <http://www.carlisle.army.mil/ssi/pdf/00200.pdf>.

³⁶ Biddle, Stephen D.: *American Grand Strategy After 9/11: An Assessment* (Carlisle: US Army War College), 2004, p. 1–44.

³⁷ Dana Milbank and Claudia Deane: „Poll Finds Dimmer View of Iraq War“, *Washington Post*, 8 June 2005, p. A01.

тиваца и либерално–интервенционистичког приступа у политици председника Џорџа Буша млађег.³⁸ Лоренс Вилкерсон који је у периоду од 2002. до 2005. године био шеф кабинета државног секретара САД Колина Пауела оценио је процес доношења одлука у спољној и безбедносној политици САД као дисфункционалан: „изоливан и тајновит“, иако ефикасан и брз. Он тврди да процес доношења одлука у тајности није донео ништа друго осим неуспеха. Произвео је серију катастрофалних одлука и створио ситуацију у којој владине агенције надлежне за спровођење тих одлука, не могу или буквално нису у стању да их квалитетно спроведу у дело.³⁹ Ричард Хас изјављује да рат у Ираку не може бити добијен војнички и да је америчка политика и политика њених савезника, „остати доследан првобитним циљевима до коначне победе“, потпуно неефикасна: „САД су у Ираку, уз велику цену, извукле поуку да војна моћ није лек који лечи све болести“.⁴⁰ Чак се и саветник председника САД Хенри Кисинџер, човек који је творац стратегије „часног мира“ која је омогућила повлачење америчких трупа из Вијетнама, слаже да војничка победа у Ираку није више достижна, као ни владавина демократије џеферсонског типа. Бивши амерички државни секретар Колин Пауел придружио се хору критичара оцењујући да по својој природи и интензитету, насиље у Ираку спада у категорију грађанског рата. Уместо да јавно демонстрира кохерентност америчке политике, војна интервенција у Ираку довела је у питање америчку стратегију глобалног рата против тероризма и војну доктрину у време „ратова четврте генерације“.⁴¹

Смењивање државног секретара за одбрану Доналда Рамсфелда, и постављање на његово место Роберта Гејтса, бившег директора ЦИА у доба Администрације председника Џорџа Буша старијег, сугерише да би садашњи председник САД Џорџ Буш млађи могао извршити ревизију досадашње америчке политике према Ираку, што делимично потврђују изјаве Роберта Гејтса дате пред анкетним одбором – Комисијом америчког Конгреса, 5. децембра 2006. године. У том светлу формирање Бејкер–Хамилтонове комисије (састављене од представника демократа у Сенату) која је презентовала извештај 6. децембра 2006, ревизија политике према Ираку коју је обавио председавајући шефова видова оружаних снага САД генерал Питер Пејс, као и обавештајне процене о стању у Ираку сугеришу председнику Бушу одређен број алтернативних опција његовој досадашњој политици „оста-

³⁸ „The Republican Rift“, *The New Yorker Online*, 23 October 2005, http://www.newyorker.com/online/content/articles/051031on_onlineonly01.

³⁹ Lawrence B. Wilkerson: „The White House Cabal“, *The Los Angeles Times*, 25 October 2005.

⁴⁰ Richard Haass: „Iraq Is Not Winnable“. Интервју са Георгом Масколом. *Der Spiegel*, 13 November 2006, <http://www.spiegel.de/international/0,1518,447763,00.html>.

⁴¹ Andrew Bacevich: *The New American Militarism: How Americans are Seduced by War* (Oxford: Oxford University Press, 2004) и Stephen J. Hedges: „Critics: Pentagon in blinders“, *Chicago Tribune*, 6 June 2005.

ти на курсу онолико дуго колико је потребно до коначне победе“. Иако свака алтернатива у себи садржи непријатне компромисе и уступке, нејасноће и неизвесности, чини се потпуно јасним да, све док председник Буш буде остао одлучан у својој намери да спроведе садашњу политику до краја, биће све теже прихватити и применити нови, ефикаснији приступ у решавању ирачког питања.

Имајући у виду кључну улогу Ирака у обликовању безбедносне политике на Средњем истоку, било која промена у америчкој политици према Ираку подразумева да би ревизији, такође, биле подложне и базичне претпоставке које стоје иза идеје о трансформацији Средњег истока. Агенда „слобода и демократија“ која чини један од стубова спољне политике председника Џорџа Буша, додатно је подрила кохерентност стратегије глобалног рата против тероризма и поставила многа питања о природи „демократског реализма“, „превентивне демократије“ као и будућности „демократског империјализма“ у америчкој спољној политици.⁴² Ради припрема инвазије на Авганистан и Ирак, САД су изградиле нова и ојачале стара стратешка партнерства са неколико ауторитарних или полуауторитарних држава, између осталих Саудијском Арабијом, Пакистаном, Узбекистаном и Русијом. Реторика демократизације и промоције демократских вредности подигла је велика очекивања, која се у стварности могу веома тешко испунити, посебно оне везане за заштиту националних интереса и елиминацију терористичких претњи. Циници могу тврдити да се САД не могу истовремено залагати за демократију и нафту, те да њена зависност од „осовине произвођача нафте“ у борби против „осовине зла“, оптерећује и негативно утиче на кохерентност те политике и замагљује праве циљеве због којих се она води. Такође, није јасно да ли су САД одлучиле да прогласе „идеалистичку политику“ промоцију слободе и демократије већим стратешким приоритетом од ризика и изазова реалне политике. Масакр у узбекистанском граду Андиџону, маја 2005, додатно нагласио је све видљивије тензије у америчкој спољној политици: с једне стране, потребу да се обезбеде стратешки партнери у глобалном рату против тероризма који делују као бастioni у борби против неоталибанских снага, обезбеђују војне базе и право прелета преко њихове територије и подржавају „необична тумачења“ и агенде „слобода и демократија“, с друге стране.⁴³

И док аналитичари отворено говоре о некохерентности стратегије глобалног рата против тероризма, све је веће и израженије незадовољство јавног мњења САД политиком „империјалне“ извршне власти и радом и

⁴² Stanley Kurtz: „Democratic Imperialism: A Blueprint“, *Policy Review*, No. 118, April–May 2003, <http://www.policyreview.org/apr03/>.

⁴³ Cory Welt: „Uzbekistan: The Risks and Responsibilities of Democracy Promotion“, *PONARS Policy Memo* 365, June 2005, http://www.csis.org/ruseura/ponars/policymemos/pm_index.cfm.

учинком председника Џорџа Буша млађег, што ће вероватно имати огроман негативан утицај на основне поставке америчке стратегије. Током другог мандата финансијска и политичка подршка Конгреса за акције председника је готово нестала, а Демократска странка која контролише оба дома Конгреса сматра извршну власт одговорном за тренутно лоше стање и неповољан положај САД у свету. Неадекватна реакција владиних агенција и служби у отклањању последица урагана Катрина, мучења, прислушкивање грађана без претходне одлуке суда, лоша енергетска политика, лоше руковођење и управљање процесом стабилизације и реконструкције у Ираку, само су нека од питања која ће комитети Конгреса детаљно испитати, укључујући „обавезујућа“ јавна сведочења, уколико то буде неопходно. Имајући у виду корупционашке скандале који везују поједине чланове Републиканске партије у Конгресу са лоби групама, растући проблем дефицита и друга горућа питања која оптерећују америчку економију и финансије, неповољни развој прилика у Ираку који прети да земљу одвуче у грађански рат, све су то околности да ће последње две године Бушовог мандата обележити политика компромиса, прилагођавања и повремене парализе у односима Администрације са Конгресом.

Трансформација Средњег истока – план А је пропао, време је за план Б?

Имајући у виду та изразито суморна предвиђања и околности, на који начин САД могу покренути ситуацију на Средњем истоку са „мртве тачке“? Нови алтернативни приступ плану А предложен је од земаља „новог арапског центра“ и појединих америчких савезника, између осталих и Велике Британије. Моћ и способност Ирана за пројекцију силе у региону стално се увећава подршком коју пружа палестинским лидерима и народу, снажним критикама Израела и његове политике која знатно превазилази ону која долази од лидера сунитских Арапа и на тај начин имплицитно подрива њихов легитимитет у властитој популацији. То јасно сугерише да би утицај Ирана у региону знатно ослабио уколико би се уклонили или елиминисали главни разлози за његову подршку. Да ли би у том случају пут за Багдад водио преко појаса Газе, Рамале и Јерусалима? Уколико се САД, Израел и шира међународна заједница, уз подршку држава из новог арапског сунитског центра концентришу на решавање кључног проблема нестабилности – палестинско питање, тада би изгледи за стабилизацију „новог Средњег истока“ били много већи.

Међутим, поставља се питање да ли се на тај начин, можда, прецењује снага, моћ и утицај како новог арапског центра, тако и способност САД да се у дужем року поново активно заложи за решавање израелско-палестинског конфликта и изналагање одрживог решења? Догађаји у Ираку и Либању у протеклих шест месеци значајно су допринели прерасподели снага и моћи у региону, са тзв. прозападних држава у корист Сирије и Ирана, иако је Египат задржао кључну улогу, нарочито, у процесу решавања палестинског питања. Чак је Сирија дошла у жижу дешавања због чињенице да је лидер Хамаса, Месхал, стално настањен у тој држави. Моћ и утицај Ирана и Сирије у Ираку јесу очигледни. Што се тиче Америке, чини се да је тек у последње две године свог другог мандата, председник САД Џорџ Буш млађи, ослобођен страха и неизвесности око поновног реизбора, био у стању да уложи додатно време и напоре да изнађе шири маневарски простор и дубље се посвети решавању ирачког питања. Међутим, такав развој догађаја се чини мало вероватним, посебно ако се има у виду, с једне стране, снажно противљење дела домаће јавности, нарочито религијски снажно обојене деснице да остане на досадашњем курсу, и, с друге стране, сталних притисака да се приоритетно концентрише на тражењу излазне стратегије за рат у Ираку. Последње изјаве британског премијера Тонија Блера да ће преостале месеце на дужности у кабинету искористити како би се фокусирао на то питање примљене су са великим резервама имајући у виду да је он поприлично изгубио на свом кредибилитету што га унапред дисквалификује и умањује ефикасност његових напора. Такође, не чини се довољно јасним и извесним, да ли би у случају да палестински Хамас призна израелској држави право на постојање, било која израелска влада била у стању да ефикасно спроведе све одредбе Резолуције УН број 242 (повратак на границе из 1967. године) и 338, реши статус источног Јерусалима (на начин како је то предвидео Женевски споразум) као и питање повратка избеглица међународном компензацијом и при том буде у стању да се одржи на власти.

САД, још увек, воде главну реч по питању војне моћи у Ираку, али стабилност у држави умногоме зависи од политичког компромиса. Влада Ал-Маликија веома је нестабилна и слаба, њена егзистенција, односно способност да на ефикасан начин реши проблеме зависи од подршке веома моћних али дубоко подељених фракција. Нити једна политичка партија до сада није успела да се, било путем насиља било кроз изборни процес, уздигне изнад осталих и наметне као доминантни актер у политичком животу земље. Унутрашњи и спољни фактори који утичу на прилике у Ираку као коначно решење намећу стварање слабе конфедералне државе где би Иран имао велики утицај над највећом и најмоћнијом етничком групом – Шиитима. У таквом распореду снага Ирак би имао веома слабу спољну и безбед-

носну политику, што би било у интересу Саудијске Арабије. На тај начин, преовладала би крхка равнотежа снага три главне етничке групе, при чему би свака од њих уживала различит ниво подршке спољних актера који би одржавали такву равнотежу: Шиити од Ирана, Сунити од Саудијске Арабије, а Курди од САД и Израела.

Када се јасно изражена жеља да се спречи повратак на стање пре америчко-британске инвазије на Ирак претвори само у решавање симптома нестабилности, тада ће као резултат, место Ирака на геополитичкој карти заузети слаба конфедерална држава која ће бити стални извор нестабилности у региону. Нови Средњи исток карактерисаће сталне шиитско-сунитске несугласице и сукоби са Ираном који је у поседу нуклеарног оружја и истоветним брзим одговором Саудијске Арабије, ради распарчавања и спречавања консолидације шиитске територије – „шиитског полумесеца“. Догађаји у 2006. години, још једном, показали су да намере да се приступи решавању или ублажавању само симптома нестабилности у региону: стално и активно присуство Хезболаха, мањак суверенитета и територијалног интегритета Либана и неопходност убрзања процеса унапређења демократије, слобода и људских права на новом Средњем истоку, погрешна идентификација и дијагностика кључних извора нестабилности – која мора у себи да укључи добру вољу како би се дошло до одрживог решења израелско-палестинског сукоба – гурају хронично нестабилни Ирак у клуб геополитичких партија који чине Палестина, Либан и Авганистан и узрокују да регион Средњег истока све више заостаје у глобалном процесу модернизације и развоја.

Садашња политика САД је омогућила стварање опасне ситуације без преседана у којој би потенцијални сукоб САД и Ирана имао драматичан утицај на стабилност на новом Средњем истоку и тиме допринела да изазови, ризици и претње за дестабилизацију региона постану знатно већи. Будућа америчка спољна политика би требало да се помери и убудуће води изван стерилне дебате око питања победе и пораза, раздвоји кључна питања како би боље управљала процесом реконструкције и стабилизације Ирака и региона и путем обнове уздрманог кредибилитета САД на много ефикаснији начин штитила дугорочне националне интересе Америке.